

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

לחצות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

העברת התורה ממשה ועד אנשי כנסת הגדולה, ולא לפי הנושא העיקרי של המסכת. אבל, כבר האריכו לבאר שהשם "אבות" הוא כינוי ל"מידות", המידות הם האבות של המעשים שלנו ועל שם זה נקראת המסכת אבות.

אז מדוע המסכת שלנו נקראת מסכת "מכות"?

כנראה שזה משום שהפרק השלישי - שהוא הכי ארוך במסכת - עוסק בענייני מלקות ב"ד, על שמו קוראים כך לכל המסכת, כי זה הנושא העיקרי במסכת. וכמו שקוראים למסכת ברכות אע"פ שבתחילתה היא דנה על קריאת שמע, כיון שנושא העיקרי שלה הוא הברכות, כך גם מסכת מכות נקראת ע"ש הנושא הארוך והגדול בה, והוא דיני מכות.

מכות וסנהדרין - מסכת אחת או ב' מסכתות

כמו שכבר הזכרנו אין תוכן אחיד למסכת הזאת, יש בה שלושה נושאים שאין ביניהם משהו משותף, עדים זוממים, גלות, ודיני מלקות. לכאורה אין עוד מסכת כזאת שלא נראה מכנה משותף בין החלקים שלה. אולי היה אפשר למצוא קשר בין הפרק הראשון והשלישי כי עדים זוממים גם לוקים לפעמים [כאשר אינם חייבים כאשר זמם], אבל איך נכנס פה פרק שני על דיני גלות? קשה לומר שזה אגב המשנה הראשונה שדנה על עדים שהעידו על פלוני שהוא חייב גלות שהרי א"כ היה אפשר לכתוב גם פרק על דיני בן גרושה ובן חלוצה...

אך באמת יש שיטה בראשונים שמסכת מכות היא אינה מסכת בפני עצמה, אלא היא סיום של מסכת סנהדרין, לפי זה מובן הקשר בין הפרקים כי כל הפרקים האלו הם פרקים נוספים שמתעסקים בדיני הענישה של הסנהדרין.

יש סדר למשנה?

מבואר בגמרא שמסכת מכות היא המשך לנידון של סוף מסכת סנהדרין, וכיון ששם סיים מדין מיתת זוממין כאן הוא ממשיך בדיני זוממין.

והנה כתבו התוספות בכמה מקומות, שבאמת רבי למד את המסכת לא לפי סדר מסוים, אלא לפי מה ש"חפצים היו התלמידים" שהרי אין סדר למשנה, ומ"מ כאשר סדרם אחר כך, סידר אותם על הסדר. ולכן לענין מחלוקת ואח"כ סתם אין סדר למשנה ממסכת למסכת, ומאידך הגמ' דנה

יוצאים לדרך! כמה מילים על המסכת החדשה

מדוע נקראת המסכת "מכות"

השאלה הראשונה שבוודאי מתעוררת אצלכם היא מדוע קוראים למסכת בשם הזה - "מכות". הרי בפרק ראשון המסכת מדברת על דיני עדים זוממים, בפרק השני על חיוב גלות של הורג נפש בשגגה, ורק הפרק השלישי אכן עוסק בהלכות מלקות, א"כ למה נקראת כל המסכת "מכות".

היה מקום לחשוב שזה בגלל שהמשנה הראשונה במסכת עוסקת באופנים שהעדים הזוממים לוקים את הארבעים. אבל זה מאוד דחוק. כי אמנם מצאנו שמוות של הפרקים בש"ס הם לפי המילים הראשונות ולא לפי תוכן הפרק, כמו "כיצד העדים" או "רבי עקיבא", "רבי אליעזר", ושלל שמות שאין להן משמעות זולת היותן מילות הפתיחה של הפרק. אבל זהו דוקא בשמות פרקי הש"ס. אך שמות מסכתות הש"ס הם לפי הנושא ולא

לפי המילה הראשונה בהם. כגון, מסכת "ברכות" נקראת כך למרות שהיא מתחילה במילים "מאימתי קוראין", ומסכת "פסחים" נקראת כך למרות שהיא מתחילה ב"אור לארבעה עשר".

יש אמנם מסכת אחת שנקראת על שם המילה הראשונה שבה ולא על שם ענינה. יודעים איזו? הלא היא "מסכת ביצה". אך באמת הראשונים קוראים לה "מסכת יום טוב" על שם הנושא שלה.

מהדף היומי

בעוד כמה ימים נתחיל מסכת "אבות". גם היא נקראת לכאורה על שם המשנה הראשונה המונה את סדר מסורת

אומרת, שאם אתה לומד את הפרק הזה, אתה יודע 'עדים' זוממים!

כך גם הפרק השני שעוסק בחיוב גלות: כמעט כל דברי הגמרא על פרטי הורג נפש בשגגה נמצאים בפרק זה, אתה לומד אותה, ואתה יודע את דיני הורג נפש בשגגה.

אוצרות שלמים בכמה ימים! אשרינו!

מעניין לדעת | בין הלכה לאגדה

רש"י כותב שסוף מסכת סנהדרין הוא בפרק אלו הן הנחנקין, כך הוא גם בסדר המשניות הנדפסות, אבל בגמרא הפרק האחרון במסכת סנהדרין הוא פרק "חלק" שסיימו זה עתה. כך גם ביאר רש"י בתחילת פרק 'חלק' שאחר שביאר התנא את כל ארבע מיתות בית דין הוא מפרש את אלו שאין להם חלק לעולם הבא. וצריך להבין אם כן איך רש"י אצלו אומר שהתנא סליק מפרק אלו הן הנחנקין?

אני רוצה להציע ללמוד מכאן את היחס השונה בין לימוד ההלכה ללימוד האגדה. מכיון שפרק חלק מדבר בעיקר בענייני אגדה [גם המשניות עצמן, לא רק סוגיות הגמרא], לכן אחרי שגומרים פרק "אלו הן הנחנקין" נחשב במידה מסוימת שמסיימים את מסכת סנהדרין, שהרי סיימו את חלק ההלכה שבה.

כמו שמצאנו פעמיים בסנהדרין (זוכרים? אם לא – תתחילו לחזור!) שרבי אלעזר בן עזריה אומר לרבי עקיבא "מה לך אצלה אגדה כלך אצל נגעים ואוהלות". הרי שהאגדה היא תחום לימוד בפני עצמו.

בהקשר לזה, מעניין לציין שהמהרש"א כתב שני חיבורים, בתחילה כתב "חידושי הלכות" ואחרי שנים הוסיף "חידושי אגדות". בצוואתו הוא ביקש לשלב אותם יחד, כי הוא נמלך בו ורוצה שיהיו חיבור אחד ברצף.

[כאמור את חידושי אגדות הוא כתב אחרי חידושי הלכות, וזה החיבור ה"בתרא". ולכן לפעמים שילב בחידושי אגדות חידושי הלכה שהתחדשו לו אח"כ, ולכן חידושי על סוגיית משלוח מנות – למשל – נמצאים בתוך חידושי אגדה אע"פ שכמוכן משלוח מנות הוא מצווה מדברי קבלה, כי כאשר כתב את חידושי האגדה התחדש לו חידוש בהלכות משלוח מנות אז הוא כתב אותן].

מהדף לחג

יש לעיין האם מי שמבקש לערוך "סיום" על סנהדרין לתענית

בכמה מקומות מדוע רבי סידר מסכת אחת אחרי השניה, כמו למשל בתחילת המסכת הבאה, מסכת שבועות, שדנה בגמרא מדוע סידר אותה רבי אחרי מכות.

ולפי"ז לא הבנתי איך הגמרא שלנו אומרת שרבי התחיל בכיצד העדים וכו' כי זה נידון המשך לסוף סנהדרין, הרי אין הכרח שהוא למד את מסכת מכות מיד אחרי סנהדרין.

ומזה קצת משמע כשיטות שסנהדרין ומכות הם מסכת אחת, והרי בתוך המסכת יש "סדר למשנה" [ונפק"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם וכדו'], ולכן שייך לומר שהתנא המשיך את המשנה של כיצד העדים נעשים כהמשך לפרק אלו הן הנחנקין. אבל אם מסכת מכות היא מסכת נפרדת, קצת קשה איך שייך לומר זאת.

מהדף לחג

והנה, שבדיוק אתמול, יום י"א ניסן, זכו רבבות אלפי ישראל לסיים מסכת סנהדרין, ורבים מהם מבקשים "להשתמש" בסיום זה בשביל "תענית בכורות" החל ביום זה. אכן לפי דברינו כלל לא בטוח שהם צודקים בזה, יתכן מאד שסיום מסכת סנהדרין הוא בכלל בסוף מסכת מכות... אבל עיקר ההלכה היא שמסכת מכות היא מסכת בפני עצמה.

התחזקות

חביבות מיוחדת למסכת מכות

אצל לומדי התורה יש חיבה מיוחדת למסכתות קצרות. אדם יכול להרגיש בהן סיפוק והישג במעט מאמץ, וזה נותן לו כוח לעוד צעד ועוד צעד. קובץ על יד – ירבה.

אבל מלבד זה יש משהו ייחודי במסכת מכות: שני הפרקים הראשונים שלה עוסקים בסוגיות יחידאיות.

אבאר את כוונתי: בדרך כלל דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, המסקנות של הסוגיות בלולות מסוגיות שונות במסכתות שונות שצריך ליישב אותם אחת עם השנייה, מה שקשה לעשות בדרך כלל במסגרת לימוד מהיר של דף היומי. לכן, התחושה של לומד הדף היומי הממוצע שהוא יודע את המסקנא "בערך".

יוצאים מן הכלל שני הפרקים הראשונים במסכת שלנו: כמעט כל הגמרות בש"ס שעוסקות ב"עדים זוממים" נמצאות בפרק הראשון של מכות, שהוא בסך הכל שישה דפים. [יש עוד ממש מעט איזכורים בפרק מרובה ובמסכת כתובות, אבל עיקר הדברים נמצאים בששה דפים אלו] זאת

נפש עין "תחת" עין וכו'.

הרש"ר הירש עמד על דקדוק זה, ומבאר שבנזיקין שייך לומר "תחת" כי הוא משלם תמורה לנזק שעשה, אבל עד זומם הרי רק ניסה להזיק ולא הזיק, ולכן לא שייך לכתוב בו "תחת", אלא נפש בנפש וכו' שהכוונה היא שהתוצאה חוזרת אל העד, אבל אין זו תמורה, אלא עונש וגמול. [אולי זה עוד מקור כנגד הצדוקים הסבורים "כאשר עשה", שהרי א"כ התורה היתה כותבת "תחת" כמו בשאר נזקים].

אז, מדוע המשנה נוקטת את הלשון "תחתיו"?

כנראה שהמקור של הלשון "תחתיו" הוא מדברי אונקלוס, שמתרגם נפש בנפש - נפשא "חלף" נפשא. ממש כמו שמתרגם בנפש תחת נפש - נפשא "חלף" נפשא. זאת אומרת שהוא פירש "נפש בנפש" - נפש תחת נפש. לכן המשנה נוקטת לשון יעשה בן גרושה ובן חלוצה תחתיו - במקומו.

למדנות | "כאשר זמם" - גלגול של גזר הדין על הזוממים

ההגדרה הזו של "תחתיו" בעונש של "כאשר זמם" מהווה תשתית להרבה הגדרות למדניות באחרונים.

הנה דוגמא אחת: בסוף הדף שלנו נחלקו בגמ' האם עדים זוממים זה ממון או קנס. ולכא' מסברא אין לך קנס גדול מזה שהוא משלם אפילו שהוא לא עשה כלום, איך נבאר את השיטה שעדים זוממים ממונא. מבאר רבינו אלחנן ווסרמן, שאותה שיטה סוברת שהפסק שאמור היה לחול על הנידון מתגלגל על העדים, וכיוון שאצלו זה היה אמור להיות ממון לכן גם על העדים חל חוב ממון. זו דוגמה ללמדנות באחרונים שקשורה למושג הזה של "תחתיו", העד זומם לא סתם נענש, אלא גזר הדין שניתן לנידון עובר לזוממים שעומדים "תחתיו". זה לא "תחת" הנזק שלא התממש, אלא "תחת" גזר הדין שהוטל על הנידון.

דקדוק | מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות

יש להעיר, שהרי העדים אינם דיינים, אין תפקידם ללמד את בית הדין מהו פסק הדין, הם רק צריכים להעיד על המעשה שעשה, וא"כ למה הם אומרים "מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות", מי מינה אותם להחליט על הפסק, היו צריכים לומר "מעידין אנו באיש פלוני שהרג נפש בשגגה".

אולי אפשר להציע, דהנה "רב שגלה מגלים תלמידו עמו" ו"תלמיד שגלה מגלין רבו עמו" וא"כ אם הם מעידים על רב או תלמיד שהרג נפש בשגגה יש כאן עוד סברא לא להגלות

בכורות, צריך לסיים אותה דווקא "כסדרן", ואם כן יש נפקא מינה בין השיטות הנ"ל מהו הפרק האחרון של סנהדרין, או שאע"פ שרבי למד את המסכת כסדרה, מכל מקום גם מי שלמד את המסכת לסירוגין נחשב שסיים את המסכת, וממילא אין נפקא מינה בין השיטות הנ"ל לעניין סיום מסכת. אפשר לסיים את המסכת גם בלימוד דף ב' אם הוא הדף האחרון הנלמד....

התבוננות | מדוע המשנה מניחה שאנו יודעים מה זה "עדים זוממים"

המשנה פותחת בשאלת "כיצד העדים נעשים זוממים", והלומד הטרי שואל את עצמו "מה זה בכלל "עדים זוממים"? למה המשנה לא פתחה בהסבר המושג "עדים זוממים" ורק אחר כך תמשיך בפרטי הפרטים. [אל תתבלבלו: זאת לא שאלת הגמרא. הגמרא שואלת "הא כיצד אין העדים נעשים זוממים מבעי ליה", כלומר, מדוע המשנה לא שואלת בהתאמה לתשובה "כיצד אינם נעשים זוממים" אבל היא לא שואלת למה לא ביארה לנו המשנה בתחילה שיש מושג עדים זוממים].

את התשובה לשאלה הזו הגמרא השיבה כבר במילים הראשונות של תלמוד בבלי. מסכת ברכות פותחת ב"מאימתי קורין את שמע בערבית", עוד לפני שהיא מגלה לנו שיש בכלל מצוה לקרוא את שמע בערבית. הגמרא שם מבארת שהתנא מסתמך על מה שאנו יודעים מהתורה שבכתב, "ודברת במ שבכב ובקומך".

הוי אומר: התורה שבעל פה איננה עומדת בפני עצמה היא המשך של התורה שבכתב. אי אפשר ללמוד אחת מהן לבד, לכן התנא מניח שכבר קראנו את התורה שבכתב ואנו יודעים שיש מושג שנקרא קריאת שמע של ערבית, המשנה רק דנה ממתי קוראים את שמע בערבית. כך גם אצלנו: התנא מניח שאנו יודעים שיש עדים זוממים, שהרי בוודאי למדנו פרשת שופטים, הנידון הוא רק כיצד העדים נעשים זוממים, וכיצד אין נעשים זוממים.

דקדוק | אין אומרים יעשה זה בן גרושה ובן חלוצה "תחתיו"

יש פה לשון מעניינת: "תחתיו". זאת אומרת, העונש של "כאשר זמם" הוא "במקום" מה שעשה לאחיו. וצריך להבין, הרי הם לא עשו לנידון כלום, הרי בינתיים רק גזרו את דינו ולא הענישו אותו, וא"כ איך שייך לומר כאן את המילה "תחתיו".

ובאמת, בפרשת עד זומם התורה כותבת "נפש בנפש עין בעין שן בשן", ולא כמו שכתבה בפרשת נזיקין נפש "תחת"

אין כאן מעשה מסויים שאפשר להעיד עליו, אף אחד לא יכול לראות ממי התעברה אמו, אלא שאדם זה מוחזק כממזר או כמצרי שני. וא"כ בעדות קזאת קשה למצוא אופן שאפשר להזימו בטענת "עמנו היית במקום פלוני". וצ"ע.

חיזוק | עונשי ה' – הם זכות וכפרה

הגמרא אומרת שמי שעשה מעשה במזיד לא גולה "כי היכי דלא תהוי ליה כפרה". לומדים אנו מכאן לקח גדול מאוד. עונש זה שכר, עונש מביא כפרה, ולכן מי שעושה במזיד לא ליגלי כדי שלא יתכפר לו, לא מגיע לו שיתנו לו עונש, לא מגיע לו שיתכפר לו.

הגמרא בבבא קמא אומרת שגם אחרי שראינו שאשה נענשת כמו איש, אי אפשר ללמוד מזה שאשה שווה לאיש לכל הדינים שבתורה, כי אולי דווקא לגבי עונש שווה היא לאיש כי ה' ריחם עליה שתיענש כדי שיתכפר לה.

"כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה".

[בהערות המצויינות שבמהדורת שוטנשטיין כתבו בהערה 6 שמכיון שעבירתו חמורה "לא יהא בגלות די לכפרתו", וכמדומה שטעות בידם. לפעמים הגמרא אכן נוקטת "לא סגי ליה בגלות", אבל כאן הגמרא נוקטת "כי היכי דלא תהוי ליה כפרה", משמע שאם היה גולה היה מתכפר בזה רק שאינו זכאי להתכפר].

במעגל השנה | אוהב את התוכחות

בימים הקרובים, עם תחילת ספירת העומר, מתחילים יהודים רבים לעסוק במ"ח קנייני התורה. [זכיתי להוציא לאור חוברת קטנה בשם "זאת נעמי" על מ"ח הקניינים – מוזמנים לדורשה ממני...]

אחד הקניינים הוא "אוהב את התוכחות". המהר"ל מסביר שהתורה יש בה תוכחות רבות, מי שיעשה דבר פלוני יתחייב מלקות ומי שיעשה דבר אלמוני יתחייב בקרבן, או בגלות, או במיתה, או בקנס, וכדומה. מי ש'אינו אוהב את התוכחות' מתקשה להתכופף ולהשתעבד לתוכחות התורה. החכם – אוהב את התוכחות המיועדות לטובתנו.

חסידים היו מסתופפים סביב הרבי שלהם על מנת 'לקבל סטירה מהרבי', זה היה כבוד גדול לדעת שלרבי כל כך אכפת ממך עד שהוא סוטר לך...

סיפר לי ידידי ר' בצלאל אייזנשטרק שבלומדו בישיבת ברכת מרדכי אצל רבו הגאון ר' יעקב פרידמן זכה פעם לקבל

את הזוממים כי "ועשיתם לו – ולא לתלמידיו" כמו שדורשת הגמרא לגבי "ולא לזרעו". לכן מדגישה המשנה שגם במקרה שהם מעידים רק עליו שהוא חייב גלות, ש"הוא" דייקא חייב גלות, גם במקרה כזה אין העדים גולים.

העמקה | פסול זרעו – מחמת חומר פסול החלל

מבואר בגמרא שאין העד נעשה בן גרושה ובן חלוצה כי הוא הרי רצה לפסול גם את הבנים של הנידון, וא"כ היה צריך לפסול גם את בנו ואת זה אי אפשר כי דורשים "לו ולא לזרעו".

ויש להתבונן, שהרי זה ברור שאם הוא רצה להעיד על אבא ובנו שחיללו שבת וחייבים מיתה, בוודאי הורגים רק אותו ולא יעלה על הדעת להרוג גם את בנו של הזומם. א"כ למה כאשר רצה לפסול את האדם ואת כל בניו היה צריך לפסול גם את בני הזומם [לולי המיעוט של "לו ולא לזרעו"]?

לומדים אנו מזה, שהבן נפסל מכא אביו, ומכיון שאביו פסול ממילא בנו פסול. העד הזומם איננו פוסל גם את הבן וגם את האב, הוא פוסל רק את האב וממילא הבן נפסל, ולכן מצד כאשר זמם היו צריכים לפסול את העד ברמת פסול כזו שגורמת ממילא לפסול את זרעו.

בזה יש ליישב את קושיית האחרונים איך שייך דין עדים זוממים בעדי עיר הנדחת, הרי הדין הוא שגם הבנים הקטנים שבעיר הנדחת נהרגים, וא"כ בשביל לקיים "כאשר זמם" צריך להרוג גם את בניהם הקטנים של הזוממים והרי "לו ולא לזרעו".

לפי הנתבאר מובן היטב: לגבי עיר הנדחת אין הבנים הקטנים נהרגים מכא אביו, אלא עצם זה שהם מבני עיר הנדחת מחייב להרוג אותם. והרי זה כמי שזמם להעיד על אב ובניו שחיללו את השבת, שאין שום סיבה להרוג עמו את בניו.

דקדוק | עידי ממזר ומצרי

הנה, התוספות מקשים למה המשנה לא עסקה בעדים שהעידו על אחד שהוא ממזר, או בעדים שהעידו שהוא מצר שני. ויש להעיר, שהרי עדי הזמה צריכים לומר "עמנו הייתם", וזה שייך למשל בעידי בן גרושה שפירש רש"י "שהם מעידים בפנינו נתגרשה אמו", ואת זה שייך להזים ולומר עמנו הייתם בזמן הזה.

אבל עידי ממזר או בן מצרי, הרי אינם מעידים על מעשה מסוים שמתרחש ברגע מסויים, אלא על מה שהוחזק אצל כולם, ואיך היה נראה באופן כללי ממי נתעברה אמו. שהרי

לריב בין הנידון לבין העדים], לכן, אע"פ שיתכן שהוא אינו נקי, והוא יורשע ע"פ עדים אחרים, מכל מקום התקיים בו "והצדיקו את הצדיק" אל מול העדים הרשעים שזממו עליו.

מהדף לפרשה | מה בין "כפרה" ל"כפרה"

מבואר בגמ' שאי אפשר לחייב את הזוממים בכפרה כיון שהם לא הרגו את הנפש, ולכן אם כופר הוא כפרה אין חייבים אותו הזוממים. שהרי כופרא כפרה והני לא בני כפרה ניהו, ופירש רש"י מפני שלא הרג שורם את הנפש. והתמיהה עולה מאליה, הרי זהו עצמו עונש "כאשר זמם" שמטילים על העדים את העונש למרות שלא עשו את העבירה.

והנה למדנו לעיל שגם עונש הוא כפרה [כמו שאמרה הגמ' על גלות "כי דלא תהי ליה כפרה"], ואם כן צריך לבאר מדוע אותו כן אפשר להטיל על העדים הזוממים? מה בין עונש-כפרה לבין כופר-כפרה?

והנה בפרשת השבוע מצאנו כמה פעמים את המושג "כפרה" – "לכפר בקודש" "לכפר בו" "לכפר עליו" "לכפר עליכם".

מהו ביאור המילה "כפרה"? נחלקו בזה הראשונים: רש"י מפרש שהכוונה היא לקינוח, שמקנה את העוון, אבל הרמב"ן מפרש שהכוונה היא לתשלום ולתמורה, "כופר נפש".

לפי"ז נראה שכאשר העונש מכפר הכוונה היא שהוא מקנה ומנקה, כשיטת רש"י, וזה בודאי אפשר להטיל גם על הזוממים שיתכפר להם על עוונם וזממתם. אבל "כופרא כפרא" הוא מלשון "כופר נפש", תשלום עבור הנפש שנהרגה, ומכיון שהעדים לא הרגו אי אפשר לחייב אותם לשלם כופר ותשלום על לא-דבר.

העמקה | ירושה ללא מוריש?

רש"י ביאר את הדעה שכופרא ממונא "שהזיק גופו של זה ונתחייב ליורשיו דמי ההרוג". ומשמע מרש"י שכביכול הוא התחייב את הכופר לנרצח, והיורשים יורשים את החוב הזה.

ויש להעיר שזה סוג ירושה ייחודית, שהרי כאשר המוריש היה בחיים לא היה עדיין את חוב הכופר, כי כל חוב הכופר הוא מחמת שהוא נרצח... היורשים מקבלים את הזכות ה"תיאורטית" של הנרצח לקבל את דמי גופו...

גם יש לדקדק בלשון רש"י "הזיק גופו של זה", שלא כתב שהכופר זה על מה שהרגו, כי מיתה היא לא דבר שאפשר למדוד אותו בכסף ולשלם עליו, ורק שסוף סוף הוא גם הזיק את גופו ועל זה הוא משלם כופר.

'נזיפה' הגונה ממנו... וכל חשובי הלומדים התמלאו קנאה בו... אשריק! איך הוא אוהב אותך! כל כך הרבה צעק עליך... רק את מי שקרוב אל ליבו ביותר הוא מוכיח...

היסטוריה | פרשת אנוסי ספרד

לא כולם יודעים שהפולמוס הגדול לעניין ה"סמיכה" בצפת, התחיל מכך שהאנוסים מספרד ביקשו לקבל מלקות בבי"ד כדי שיתכפר להם, ובשביל זה היה צריך בי"ד סמוכים, ומזה התעורר כל הפולמוס הגדול לעניין חידוש הסמיכה.

הרי לנו כמה השתוקקו יהודים לקבל עונש ולהתכפר!...

נפלאות לשון הקודש | מי זה "צדיק"?

הגמ' דורשת את הפסוק "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע" על העדים המזימים, שהרשיעו את הרשע – העד הזומם, והצדיקו את הצדיק – הנידון.

ויש להעיר, הרי לא תמיד כאשר מזימים את העדים, הנידון יוצא צדיק. הרי אם יש ב' כתות עדים שמעידים על הנידון שהוא רשע וכת אחת מהן הוזמה, אז גם הוא נהרג וגם הזוממים נהרגים, וא"כ למה התורה קוראת לעדים המזימים והרשיעו את הרשע **והצדיקו את הצדיק**, הרי לא תמיד הם מצדיקים את הצדיק.

אמנם צריך לדעת שהמילה "צדיק" אין משמעותה בהכרח "בלא חטא", אלא הכוונה היא **צדיק בדינו**, הרמב"ן בתחילת פרשת נח האריך בזה ואומר "...צדיק תמים יזכיר הכתוב שהיה זכאי ושלם בצדקו שראוי להינצל מן המבול. כי הצדיק הוא הזכאי בדין. היפך הרשע. כמו שאמר והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע וכן בצדק תשפוט אמתך".

הראשונים שואלים במסכת ראש השנה, אם הצדיקים הגמורים נכתבים לחיים איך ייתכן שיש צדיקים שמתים, ומתרגמים שספרם של צדיקים הכוונה היא לצדיקים בדין.

כך גם למדנו לא מזמן במסכת סנהדרין שמי שיוצא מבי"ד זכאי לא מחזירים אותו לחובה שנאמר ונקי וצדיק אל תהרוג, ופירש רש"י נקי משמע מן החטא, אבל צדיק משמע **שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי**. זאת אומרת, אפילו אם הוא חייב, אבל כיון שהצדיקו אותו בדין, אל תחזיר אותו, כי הוא "צדיק".

לפי זה מובן, שכאשר המזימים מזימים את העדים, א"כ הם אומרים שבנידון בין העדים הללו לנידון הנידון צודק, [ובמיוחד לפי המבואר בראשונים ש"ריב בין אנשים" הכוונה

עד כדי כך שלדעת רש"י [שנלמד בהמשך הפרק] אפילו חייב מיתה ב"ד, כגון אדם שחילל שבת רח"ל והוא מגיע ומודה, נפטר מעונש המיתה! אמנם כל הראשונים צועקים על הרש"י בזה, אבל גם רש"י צועק כנגדם ומלמד אותנו כמה גדולים רחמי ה' על המודה ועוזב.

התבוננות | מה בין עונש לקנס

הראשונים שסוברים שמודה בחיוב מיתה ומלקות חייב, אע"פ שמודה בקנס פטור, סוברים בהכרח שיש הבדל בין הגדרת המושג "עונש" לבין הגדרת המושג "קנס". עונש הוא כעין "תשלום" על העבירה, קנס הוא "חיוב מעבר לכללים". ויש עוד לחדד את ההבדלים, אבל עכ"פ רואים שיש ב' מושגים, "קנס" ו"עונש".

וגם בזה יש נקודה מעוררת מחשבה, כי לכאורה כל הנזק הוא לאחר מיתה, ואין לנו יחס של "אחוזה" עם המתים, אין דיני בן אדם לחברו עם מתים, [האיסור לדבר לשון הרע על המתים, הוא רק מחרם הקדמונים ולא מצד עיקר ההלכה]. יש כאן מקרה מעניין של "נזק ומיתה" באים כאחת.

חיזוק | ימינך פשוטה לקבל שבים

מבואר בסוגיא שמודה בקנס פטור. דבר זה מזכיר את מה שאנו אומרים בוידוי של רבנו ניסים גאון: "ריבונו של עולם, מנהג בית דין הצדק לא כמנהג בתי דין של בני אדם. שמידת בני אדם כשהוא תובע את חברו בממון אל בית דין או אל השופט אם יכפור ינצל מן הממון ואם יודע מתחייב ליתן. ובית דין הצדק לא כן הוא אלא אם יכפור אדם או לו ואוי לנפשו, ואם מודה ועוזב אתה מרחמהו"

אצל הקב"ה אם אדם מודה, זה כבר יחס אחר.

